

N:o 7.

Ank. till Riksd. Kansli den 30 Mars 1880, kl. 12 midd.

*Första Kammarrens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 4,
i anledning af väckt motion om aflåtande af underdånig
skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om tillsättande
af en komité för att tillse i hvad mån vissa tillägg i
folkskolans undervisningsämnen kunna och böra åstad-
kommas.*

Uti en inom Första Kammarren väckt och till Utskottet hänvisad motion (N:o 30) har Herr *Adlersparre* framhållit, dels hurusom, oaktadt hvarje vän af vårt lands framåtskridande länge varit i tillfälle att bemärka och glädja sig åt det inflytande, som folkskoleväsendet utöfvat på den uppväxande ungdomen, och mången gång måst förundra sig öfver de vackra resultat detsamma under ofta särdeles menliga förhållanden lyckats åstadkomma, de kunskaper likväl, som vid slutad skolgång inhemtats, vid flertalet af landets folkskolor ännu tillhörde endast så kallad allmän bildning och att vid dessa skolor alltså ej meddelades någon undervisning i det yrke, hvaraf individen i framtiden skulle hafva sin utkomst; dels ock hurusom, under det visserligen ett glädjande tidstecken vore, att undervisning i slöjd meddelades vid seminarierna samt funnes införd vid rätt många folkskolor och antagligen skulle genom egen inneboende kraft leda dertill, att i en framtid hvarje folkskola meddelade ungdomen någon färdighet i användandet af ej blott träarbetarens, utan äfven smedens enklare verktyg, en brist dock syntes vara, att landsbygdens folkskola ej gäfve ungdomen någon kunskap med afseende å vår hufvudnäring, jordbruket, om också icke en praktisk

sådan, enär denna skulle medföra alltför stora kostnader, dock en teoretisk, till exempel om vaxelbruk, olika gödningsämnen och sättet för deras rätta användande, om olika sädesslag och foderväxter, deras bedömande och användande, om skogsplantering, skogsgallring och dylikt; och fördenskull alternativt föreslagit:

att undervisningen i några af folkskolans läroämnen, genom inskränkning i nu begagnad kurs, avslutas tidigare än nu sker, och, hvad städernas folkskolor beträffar, ersättes af teoretisk och praktisk undervisning i slöjd, och i landsbygdens fasta folkskolor af dylik undervisning och teoretisk undervisning i hvad som tillhör jordbruket; eller

att folkskolan fortgår som nu, men att de gossar, hvilka erhållit afgangsbetyg, antingen åläggas att genomgå en sådan nu beskrifven kurs, olika för städernas och landets folkskolor, eller lemnas tillfälle dertill; hvarjemte motionären, i afseende på folkskolans gymnastik och militäröfningar, uttalat önskvärldheten deraf,

att gymnastik fortfarande blifver ett obligatoriskt ämne och att marschöfningar, utan gevär, räknas till detsamma;

att exercisöfningar med gevär eller så kallade kolfvar ej blifva obligatoriska, utan utföras der så lämpligen kan ske, vanligen i större städer; samt

att skjutning med så kallade salongsgevär införes vid de fasta folkskolor, der det lämpligen och utan för stora kostnader kan utföras; och slutligen, på grund af hvad sålunda blifvit anfördt, hemställt,

att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t behagade tillsätta en komité för att tillse i hvad mån dessa tillägg i undervisningsämnena uti folkskolan kunna och bära åstadkommas.

Utskottet, som ingalunda underskattat det fosterländska nit för den allmänna folkbildningens höjande, som röjer sig i dessa motionärens förslag, har dock icke kunnat dela hans dervid uttalade bekymmer dervid, att ännu vid landets folkskolor inhemtas endast sådana kunskaper, som tillhöra så kallad allmän bildning. Då med denna allmänna bildning väl icke kan menas något annat än den för alla lika nödvändiga och första grunden för hvarje följande utveckling af de menliga själs- och kroppsförmögenheterna, hvilken i och af folkskolan lägges, ser Utskottet tvärtom i denna grundläggning, som för det närvarande utgör folkskolans egentliga och nästan hvarje annan uteslutande bestämmelse, en förtjenst, som omsorgsfullt bör bevaras, icke en brist, som bör afhjelpas. Hittills har också den svenska folkskolan, i full öfverensstämmelse med motsvariga läroanstalter i de främmande länder, der folk-

undervisningen måste anses väl ordnad, haft till sin förnämsta uppgift att hufvudsakligen afse utvecklingen af sina lärjungars naturliga förmögenheter och sålunda söka att, under den tid de ega att begagna sig af hennes undervisning, göra dem allt mer och mer mottagliga, icke för någon viss, förut bestämd, utan för hvilken som helst, på olika anlag och kommande omständigheter beroende, högre bildning. Att på grund af en sålunda beskaffad undervisning, hvilken visserligen måste anses såsom en blott förberedande och liksom planerande för en kommande, anse, att några kunskaper för det praktiska lifvet icke i folkskolan inhemtas, torde vara förhastadt, då ju god innanläsning och hjälplig skrifning af modersmålet samt räkning efter de fyra enkla räknesätten, hvilka enligt folkskolestadgans föreskrift i Kap. I, § 7 utgöra de hufvudämnen, vid hvilkas inhemtande den största vigten blifvit lagd, väl framför hvilka andra kunskaper som helst måste anses såsom kunskaper för det praktiska lifvet och, åtminstone numera, icke kunna der undvaras utan stort men, äfven hos den, som i någon annan kunskap eller något särskildt yrke förvärfvat sig duglighet.

Motionären, som icke heller synes hafva velat bestämdt förneka den stora betydelse för det praktiska lifvet, som insigten i dessa hufvudämnen måste ega, har dock ansett dem vara af en allt för allmän beskaffenhet för att egentligen kunna kallas kunskaper för det praktiska lifvet och har mera tydligt uttalat sin mening, då han i närmaste sammanhang härmed framhållit, hurusom i folkskolan ännu icke meddelas någon undervisning i det yrke, hvaraf individen i framtiden skall hafva sin utkomst. Att så icke sker, måste Utskottet likväl, med fasthållande af sin ofvan uttalade åsigt om folkskolans betydelse, anse vara alldeles i sin ordning. Hur nödig en sådan undervisning, som den af motionären påyrkade, förr eller senare må finnas vara, följer dock deraf icke, att den bör eller ens kan meddelas i folkskolan, synnerligast därför, att derigenom hennes egentliga mål lätt skulle rubbas och måhända alldeles förfelas, när en sådan anordning skulle, såsom ock motionären i sitt första alternativförslag förutsätter, betinga en inskränkning af kurserna i några af folkskolans nu varande läroämnen. Då man känner, hvilka dessa ämnen äro, och då man icke underkänner deras vikt, såsom icke heller motionären synes hafva gjort, då man vidare tager i betraktande den ringa utsträckning, som åt kurserna gifvits, och den noggrant pröfvade jämvigt, i hvilken de stälts i förhållande till hvarandra, finner man lätt, att en inskränkning i en eller flere af dessa kurser, till vinnande af tid för en undervisning i de särskilda yrken, hvaraf skolbarnen i framtiden skola hafva sin utkomst, icke kan ske

utan att folkskolan förryckes från sin ursprungliga och af erfarenheten redan pröfvade och med skäl godkända bestämmelse af att vara en allmänt förberedande och endast grundläggande bildningsanstalt för det ojemförligt största antalet af landets barn. Utskottet, som redan häruti funnit tillräckligt skäl för att icke dela motionärens åsigt i denna punkt, anser icke nödigt att här ytterligare framhålla de nästan ööfvervinneliga svårigheter, hvilka, om den åsyftade förändringen i folkskolans undervisningsplan vidtoges, snart och — derest på fullt allvar ett nöjaktigt resultat söktes — fortfarande skulle möta i lärjungarnes ålder, lärarnes beskaflenhet och statens och kommunernas omkostnader.

Det säger sig sjelft, att Utskottet af alldeles enahanda skäl, som förmått det att icke biträda motionärens åsigt rörande det önskvärda deruti, att i folkskolan meddelades undervisning i det yrke, hvaraf individen skulle hafva sin framtida utkomst och hvarvid han synes egentligen hafva afsett utbildningen för vissa handtverk, icke heller kunnat dela hans mening om gagneligheten af en teoretisk undervisning i jordbruk i landsbygdens fasta folkskolor. Att för lärjungar med den omdömesutveckling och det skaplygne, som i allmänhet tillkommer barn i folkskoleåldern, det vill säga mellan 7—13 år, hålla föredrag om eller — hvad än värre vore — efter en kortfattad lärobok förhöra uti grunderna för vexelbruk, rätta användningen af olika gödningsämnen och dylikt skulle dessutom helt visst innebära ett stort pedagogiskt misstag, ej blott med afseende å ämnets olämplighet såsom bildningsämne för barn, utan äfven med afseende å svårigheten att skaffa dugliga och tillräckliga lärare. Motionärens förslag att härtill använda hushållningssällskapens landtbruksingenjörer torde lätt finnas ohållbart, enär sådana i flera län alls icke finnas, i andra åter för detta ändamål af olika skäl icke äro disponibla och i alla fall måste vara alldeles otillräckliga för omkring 3,000 fasta folkskolor. Att åter för denna undervisning påräkna de nu varande eller härefter kommande skolläroarne sjelfva förutsätter hos de förre en insigt, som de icke ega eller åtminstone icke för användning i sitt lärarekall inhemtat, och hos de senare en förut lemnad undervisning vid seminarierna, en undervisning, som, då Riksdagen nyligen vägrat anslag till undervisning i slöjd derstädes, knappt är att förvänta.

Att folkskolan bör med lika allvar och nit verka för den uppväxande ungdomens fysiska och praktiska utveckling, som för dess psykiska och teoretiska, har Utskottet redan sökt såsom sin åsigt framhålla, och erkänner derfor villigt, att, hvad det förra beträffar, eller folkskolans verkande för ungdomens fysiska och praktiska utveckling, detsamma från början och länge varit försummadt och mångenstädes ännu ej är nog

tillgodosedt, men tror tillika, att de anmärkningar, som tidigare och med befogenhet kunnat riktas mot folkskolans alltför ensidiga sträfvan för utbildningen af ungdomens själsförmögenheter numera skäligen böra upphöra, sedan, jemte den flerårigt tillämpade undervisningen i gymnastik och exercisöfningar samt i trädgårdsskötsel och trädplantering, nyligen äfven tillkommit en dylik i slöjd, visserligen — och detta välbetänkt — icke såsom yrkesmessig, utan i likhet med de öfriga läroämnena i folkskolan såsom endast förberedande, till befordran af händighet och öfning vid handterandet af de vanligast förekommande verktygen. Såsom sådan står också denna undervisning väl tillsamman med de andra läroämnena, utan att på deras noga begränsade områden göra intrång; och långt ifrån att detta nya ämne skulle för folkskolan innebära en våda, skall det, enligt Utskottets förmenande, gifva henne en kraftig handräckning för vidare utveckling och förkofran.

För denna sin åsigt hemtar slutligen Utskottet äfven stöd af den Kongl. Kungörelsen den 11 September 1877, föranledd af samma års Riksdags underdåniga skrifvelse med anledning af Kongl. Maj:ts proposition om anslag till befrämjande af undervisning i slöjd vid folkskolorna, i hvilken främst bestämmes, »att denna undervisning bör afse bibringande, icke af färdighet i något visst yrke, utan af händighet och förmåga att bruka de vanligast förekommande verktyg, i första rummet snickareverktyg samt, der förhållandena sådant medgifva, äfven svarfvare-, träsnidare- och möjligen smidesverktyg, hvarvid i skolor på landet för färdigandet af sådana föremål, som för allmogen äro företrädesvis nödvändiga, bör särskildt afses», och vidare »att läsning och slöjd på lämpligt sätt omvexla med hvarandra, så att t. ex. i fasta skolor med daglig undervisning för hvarje barn fyra timmar före middagen användas till läsning och två timmar efter middagen till slöjd, eller, der skilda afdelningar undervisas på olika dagar, den afdelning, som ena dagen undervisas i läseämnen, den andra dagen sysselsättes med slöjd och så vidare», hvaraf synes att detta nya läroämne ingalunda blifvit tillbakasatt för de mer teoretiska eller fått sig en allt för knapp tid tillmätt.

På grund af hvad nu blifvit anfördt afstyrker Utskottet ett bifall till det af motionären framställda första alternativförslaget.

Hvad åter det andra förslaget beträffar, har Utskottet funnit sig oförhindradt att biträda detsamma, enär detta förslag, som endast rör den så kallade fortsättningsskolan, hvarken förutsätter någon rubbning af grunden för denna skolas verksamhet, ej heller för densamma afser annan anordning än som med hennes ändamål synes vara väl förenlig och utan svårighet vid tillämpningen må kunna åstadkommas. De be-

stämmelser, hvilka rörande detta slag af folkskola finnas gifna i Kongl. Kungörelserna den 11 September 1877, dels angående undervisningen i slöjd, dels ock särskildt beträffande fortsättningsskolan, äro synnerligen gynsamma för vinnandet af det mål, till hvilket motionären synes sträfva. Det heter nemligen i den förra, »att undervisning i slöjd meddelas förnämligast i folkskolans högre afdelningar och i fortsättningsskolan», och i den senare, bland annat, att undervisning der bör meddelas i naturkunnighet, »hvarvid i skolor på landet förnämligast de delar af naturläran böra förekomma, hvilka hafva betydelse för jordbruket». De få föreskrifter, som för öfrigt i denna kungörelse lemnats, synas vara gifna mera till ledning vid ordnandet af undervisningen, än till ovillkorlig efterföljd, och hafva hittills icke kunnat eller ens bort verka annorlunda än såsom uppmuntrande till försök i den rigtning de angifva och med tillräcklig frihet vid ordnandet af undervisningen för de kommuner, som velat anställa sådana, enär det i samma kungörelse säges, att vid ansökning om statsbidrag bör bifogas uppgift »huru den fortsatta undervisningen är afsedd att ordnas».

Motionärens önskningsar, som väl väsentligen gå derpå ut, att åt den fortsatta folkundervisningen gifva en bestämdt praktisk syftning, hafva under denna förutsättning delats af Utskottet, som, sålunda godkännande hans senare alternativförslag, hyser den förhoppning, att, om Riksdagen lemnar sitt bifall till Utskottets hemställen rörande denna punkt af motionärens förslag, Kongl. Maj:t derå skall fästa det afseende, att de närmare bestämmelserna angående fortsättningsskolans verksamhet skola åt densamma gifva en mera sjelfständig och fast ställning mellan den allmänna folkskolan och de särskilda yrkesskolorna.

Hvad slutligen vidkommer förslagen till ändringar och tillägg i afseende på folkskolans gymnastik och militäröfningar, så har Utskottet icke funnit dessa, för hvilka dessutom några skäl icke blifvit anförda, af något erfaret behof påkallade eller i sig sjelfva lämpliga. Dessutom är genom Kongl. Maj:ts Cirkulär den 9 Januari 1863 beträffande den gymnastiska undervisningen vid folkskolorna äfven i detta öfningsämne lemnad den frihet, som med afseende på ofta förekommande mindre gynsamma omständigheter är behöflig, och som motionären med sina tvenne första ändringsförslag antagligen velat vinna; och hvad angår det tredje förslaget, eller införandet af skjutning med salongsgevär i några af de fasta folkskolorna, så synes detsamma, oafsedd den dryga kostnad en sådan skjutöfning skulle medföra, allt för litet afse ett allmännare och väsentligare gagn för folkbildningen.

Utskottet, som delat motionärens åsikter endast i hvad de röra den

fortsatta undervisningen i folkskolan och som för främjandet af hans förslag härutinnan icke ansett ett komitéarbete erforderligt, hemställer alltså,

att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga i nådigt öfvervägande, huruvida icke åt undervisningen i försettningskolorna må gifvas ett mera bestämdt praktiskt syfte.

Stockholm den 23 Mars 1880.

På Utskottets vägnar:

W. STRÅLE.
